

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

САГАЙДАК-НІКІТЮК Р. В.

кандидат фармацевтичних наук

ПОСИЛКІНА О. В.

доктор фармацевтичних наук

Харків

На сьогодні процес управління соціальним, економічним, промисловим, технічним, інфраструктурним розвитком регіонів потребує суттєвого удосконалення. Як показує світова практика, створення ефективної системи лікарського забезпечення і забезпечення високої конкурентоспроможності в країні і стабільного економічного зростання суб'єктів фармацевтичної галузі забезпечує створення фармацевтичних кластерів завдяки сприянню інноваційної активності учасників кластеру, впровадженню ориганальних лікарських засобів (ЛЗ), новітніх технологій їх виробництва, сучасних методів управління й організації просування ЛЗ і т. п. Як свідчать проведені дослідження, основними проблемами, які перешкоджають створенню кластерів в Україні, є відсутність довіри підприємців і їх бажання до кооперації, недосконала державна, регіональна і місцева політика щодо підтримки кластерів, відсутність досвіду і відповідної нормативно-правової бази для розвитку державно-приватного партнерства та розвиненої логістично-інформаційної й фінансової інфраструктури тощо.

На сьогодні кластеризація отримала широке розповсюдження в розвинених країнах. За кількістю компаній, які функціонують в кластерному середовищі, лідирує Великобританія (84% компаній), Латвія (67% компаній) та Ірландія (64% компаній), середню позицію посідають Італія (43%), Болгарія (35%) і Австрія (34%). Найменший рейтинг у Греції, Естонії й Литви (по 9%), Польщі та Чеської республіки (по 4%), Кіпра (3% компаній) [1].

Для України актуальність створення фармацевтичних кластерів (ФК) обумовлена необхідністю своєчасності забезпечення населення високоякісними ЛЗ у необхідних обсягах за доступною ціною, технологічним відставанням вітчизняних ФП (фармацевтичних підприємств) в порівнянні з діяльністю підприємств розвинених країн, погіршенням економічного стану в країні в цілому, необхідністю створення нових робочих місць, надходження в регіон бюджетних коштів, зниження бар'єрів виходу на ринок ориганальних ЛЗ, актуальністю підвищення ефективності регіональної кооперації тощо.

ФК – це галузево-територіальне добровільне об'єднання наукових структур (розробників ЛЗ), виробничих компаній, дистриб'юторів, аптек, постачальників обладнання, комплектуючих і спеціалізованих послуг, лікувально-медичної бази для оцінки і впровадження розробок, об'єктів інфраструктури (науково-дослідні інститути (НДІ), вищих навчальних закладів (ВНЗ) та інших організацій), які доповнюють один одного, тісно співпрацюють з НДІ інших галузей, громадськими організаціями і органами місцевої влади з метою підвищен-

ня конкурентоспроможності суб'єктів фармацевтичної галузі (СФГ) і ФРК в цілому, створених з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних фармацевтичних компаній і ефективного лікарського забезпечення населення, а також сприяння економічному розвитку регіону та країни в цілому. При цьому, основним кластероутворюючим елементом є вищий навчальний заклад фармацевтичного профілю, який має потужну науково-дослідну базу і тісно співпрацює з іншими науково-дослідними установами і підприємствами.

Відмінною рисою кластерного підходу в фармацевтиці є розробка інноваційних ЛЗ і впровадження їх у виробництво, що, з іншого боку, є стратегічною метою розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі на сучасному етапі. Це сприятиме збільшенню частки вітчизняних ЛЗ на внутрішньому фармацевтичному ринку, та яка за останні 5 років зменшилася з 39% до 25%, поліпшенню зовнішньоекономічної діяльності фармацевтичної галузі в цілому.

Потенційними учасниками ФК повинні стати організації, які надають транспортні, складські послуги; органи влади (обласна державна адміністрація, органи місцевого самоврядування); регіональний логістичний центр з переробки відходів; інфраструктурні галузі (фінансові установи (банки, кредитні товариства тощо); страхові компанії; інформаційні служби (маркетингові, інформаційні та рекламні агенції); економіко-правові (аудиторські служби, юридичні консультації); лізингові установи; аутсорсингові та консалтингові організації); фармацевтичні асоціації; спеціалізовані підприємства (лікарняно-профілактичні заклади, ветлікарні та ветаптеки); виробники медичної техніки, виробники фармацевтичного обладнання. Партнерська взаємодія учасників ФК підсилуватиме конкурентні переваги кожного з них і сприятиме виникненню синергетичного ефекту від цієї взаємодії.

Економічна взаємодія учасників ФК являє собою розподіл і перерозподіл ресурсів в процесі співпраці з метою реалізації стратегії кластеру і забезпечення його учасників необхідними ресурсами; організаційна взаємодія передбачає створення організаційної структури, яка забезпечує ефективну взаємодію учасників кластеру, управлінська забезпечує оптимальне використання ресурсів і потенціалу ФК для досягнення синергетичного ефекту; соціальна – створення механізму своєчасності забезпечення населення доступними ЛЗ і розвитку регіону, соціальної відповідальності СФГ, підвищення рівня зайнятості населення, збільшення податкових надходжень у місцеві та Державний бюджети; правова – удосконалення законодавчо-нормативної бази, яка є підґрунтям взаємодії учасників кластеру; техніко-технологічна – створює умови для використання сучасних методів і новітніх технологій виробництва; інноваційна – сприяє впровадженню інновацій та виробництву оригінальних ЛЗ; інформаційна – передбачає своєчасність забезпечення необхідною інформацією; екологічна – спрямована на підвищення оптимальності впливу СФГ на навколишнє природне середовище і забезпечення еколого-гігієнічної безпеки регіону.

На діяльність ФК впливають місцеві органи влади (обласна державна адміністрація, міська влада, органи місцевого врядування) і фармацевтичні асоціації. Основною формою участі держави в створенні ФК і забезпеченні його діяльності є наявність державного замовлення учасникам кластеру на фармацевтичну продукцію, що спрямоване на підвищення рівня національної безпеки і є гарантією відсутності залежності вітчизняної фармацевтичної галузі від зарубіжних країн по основних (життєвонеобхідних) ЛЗ. Участь держави полягає також в компенсації відсотків по кредитах із закупівлі іноземного високотехнологічного обладнання, звільненні від ПДВ і мита певного переліку фармацевтичного обладнання, яке імпортується в Україну, створенні сприятливих умов кредитування учасників ФК, наданні низки податкових пільг для інноваційної фармацевтичної компанії, послідовному підвищенні інвестиційної привабливості СФГ (інноваційна фармацевтична продукція має значний експортний потенціал і довгострокові перспективи реалізації для забезпечення гарантованого повернення інвестицій), прямій фінансовій підтримці учасників ФК, забезпеченні виконання адміністративних процедур, наданні будинків (складів) або інших складових інфраструктури, організації публічних заходів (ярмарків, торговельних місій та ін.), забезпеченні передачі наукової інформації, транспортних зв'язків з іншими кластерами або географічними областями. Крім того, держава може підтримувати кластер з боку органів технічного регулювання (створення нових інформаційних продуктів в сфері технічного регулювання, збір і аналіз даних про існуючі технічні перешкоди в торгівлі, надання консультацій з менеджменту якості й екологічного менеджменту, сприяння переходу учасників ФК на міжнародні правила GxP), органів державного нагляду за промисловою безпекою і охороною праці та ін.

Як показали проведені дослідження, чинна нормативно-правова база, яка регламентує створення і функціонування кластерів в Україні, потребує серйозного удосконалення. Сьогодні вона представлена проектом «Концепції створення кластерів в Україні», розробленим за ініціативою Міністерства економіки України; Концепцією Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008 – 2012 роки» (Постанова КМ України № 381-Р від 06.06.2007 р.); Програмою діяльності КМ України «Український прорив: для людей, а не політиків» (Постанова КМ України № 14 від 16.01.2008 р.); Про схвалення Концепції проекту загальнодержавної економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року (Постанова КМ України від 09.07.2008 р.).

Переваги роботи в ФРК для його учасників містяться в їх локалізації на певній території, наслідком чого є можливість розподілу витрат між учасниками, зниження транзакційних витрат, скорочення строків та підвищення ефективності взаємодії між учасниками кластера. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколенко С. І. Стратегія конкурентоспроможності економіки України на основі інтеграційних систем – кластерів / С. І. Соколенко. – Севастополь: Видавництво ТОВ «Рібест», 2006. – 37 с.